

VIII.

Kraljevi Stjepan II., Petar i Koloman.

(1089—1102).

Stjepan II. (1089—1090). Prijeka smrt kralja Dmitra Zvonimira bijaše znak za općenu smutnju i nered u državi hrvatskoj, jer kako kralj nije ostavio sina nasljednika, trebalo je da se riješi pitanje, tko će sjesti na ispražnjeni hrvatsko-dalmatinski prijestô. U prvi kraj Hrvati se razdijeliše u dvije stranke: jedna, i to očito jača, okupila se oko posljednjega potomka dinastije Trpimirovića, sinovca kralja Petra Kresimira IV., te ga okruni i podiže na prijestolje „roditeljâ i praroditeljâ“ kao **Stjepana II.** (1089—1090); dok se druga, u taj par još slaba, prislonila uz kraljicu udovicu Jelenu-Lijepu, koja je svojatala hrvatsku krunu za sebe, jer da tobože „nije bilo više nikoga od kraljevskoga roda“, to jest ova je stranka poricala bivšemu hercegu Stjepanu pravo na krunu, jer jê se tobože sâm odrekao, kad je pošao u samostan. Oko Stjepana II. okupili su se dalmatinski gradovi sa svojim visokim klerom, a i većina hrvatskih velikaša i plemića, tako da se može kazati, e je gotovo cijela država hrvatska bila u njegovoj vlasti. No već 1090. nestaje ga; po svoj je prilici umr'o.

Nutarnje borbe. Smrt posljednjega Trpimirovića bješe od sudbonosnih posljedica po narod hrvatski i njegovu državu. Sada je znatan dio Stjepanove stranke, u prvom redu dalmatinski građani i hrvatski velikaš Petar od plemena Gušićâ stao uz kraljicu udovicu Jelenu, dok je protivna stranka zacijelo bacala svoje poglede na Bizant i njegova spretnoga cara Aleksija Komnena, nadajući se od njega pomoći. I tako buknuše krvave borbe između ovih stranaka, za kojih su pored velikaša Petra od plemena Gušićâ mnogo stradali i dalmatinski gradovi, naročito Spljet. U takim prilikama odlučise se kraljica udovica Jelena i njezini privrženici pozvati u pomoć ugarskoga kralja Ladislava. Ova misao našla je odziva i u Spljetu, gdje se poglavice građana skupiše u vijeće i odluče poslati u Ugarsku Petra od plemena Kakauntova (de genere Cacauntorum), po svoj prilici tadašnjega gradskoga priora. Pa odista pođe potajno do Petra od plemena Gušićâ u Krbavu i sporazumjevši se s njime, zapute se obojica u Ugarsku, gdje su kralju Ladislavu ponudili vladanje nad kraljevstvom hrvatsko-dalmatinskim, uvjeravajući ga, da će taj posao lako svršiti, jer da je kraljevstvo nesložno, bez vladara i svake pomoći. Kralj Ladislav prihvati poziv i skupivši vojsku pođe na proljeće 1091.